

перспективи розвитку», 27–28 листопада 2020 р., м. Венеція, Італія. Венеція, Італія, 2020. С. 140.

2. Дерман Л.М. Концепції універсального дизайну в моді XXI століття: філософсько-антропологічний аналіз. Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць. Київ: Гілея, 2020. – Випуск 158 (№ 10) Ч. 2. – С.21-25

3. Levine K. R. All about Color Blindness: A Guide to Color Vision Deficiency for Kids (and Grown-ups Too). Halesite Press, 2013. 27 с.

4. Gilbert R. M. Inclusive Design for a Digital World: Designing with Accessibility in Mind. 1st ed. Design Thinking. January 2019. 10.1007/978-1-4842-5016-7

5. Дальтонізм. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/1406-daltonizm/> (режим доступу 17.04.2025)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-500-9-48>

ЗВУКОЗАПИСИ ЕПОСУ У ТВОРЧОСТІ БАНДУРИСТІВ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ ТА ЇХ ЦИФРОВЕ ПРЕДСТАВЛЕННЯ

Дутчак В. Г.

*доктор мистецтвознавства, професор,
завідувачка кафедри музичної україністики
та народно-інструментального мистецтва*

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Звукозаписи – вагома сторінка здобутків і досягнень української культури. Каталоги звукозаписів сформували окрему галузь джерелознавства – дискографію (опис змісту й оформлення платівок, каталоги, переліки, розділи періодики з анотованими списками дисків, записами видатних виконавців, нотографією, викладом змісту, рецензіями, книгами тощо), своєрідну музично-виконавську бібліографію. Звукозаписи – це фіксація досягнень у контексті історії і часу, що відображає пошукові тенденції діячів культури і мистецтва (у виконавстві, техніці гри, співу, репертуарних жанрових пріоритетів) та естетичні запити слухацької аудиторії. До звукозаписів належать традиційні аудіоносії (платівки, касети, диски), а також записи концертів, інтерв'ю, зустрічей та круглих столів, урочистостей на радіо, пізніше на телебаченні, а сьогодні у інтернетпросторі та на звукових і візуально-звукових платформах, що були записані та трансльовані у медіапросторі.

Саме перші звукозаписи на воскові валики стосувалися традиційного кобзарського/бандурного репертуару – здійснені Філаретом Колесою (1871–1947) на початку ХХ ст. (1908–1910), за підтримки Лесі Українки та К. Квітки. Завдяки експедиції Ф. Колесси, його співпраці з О. Сластіоном та О. Бородаєм, були записані епічні твори від шести виконавців-кобзарів [6, с. 79]. Окрім того окремі записи здійснили і сама Леся Українка. Загалом зафіксовано спів одинадцяти виконавців (Г. Гончаренка, П. Дривченка, М. Дубини, О. Калного, М. Кравченка, П. Кравченка, І. Кучеренка, С. Пасюги, Я. Пилипенко, А. Скоби, О. Сластіона). Це стало унікальним надбанням епічного фонду української культури. Сьогодні ці записи є оцифрованими і знаходяться у вільному доступі – для вивчення, реконструкції, нових інтерпретацій [1].

Поширення звукозаписів сприяло розвитку бандурного виконавства. Збережені у звукозаписах зразки кобзарської творчості сприяли їх використанню та відтворенню щодо стилістики й манери співогри, розвитку окремих жанрів, особливостей інтерпретації репертуару на різних історичних етапах, використання різних типів музичного інструментарію (діатонічного, хроматичного; київського, харківського, ін.) для акомпанементу. Також звукозапис став використовуватися як ґрунт для відтворення (транскрипції) творів, що носили імпровізований характер, не фіксувалися нотами на письмі.

Процеси звукозапису активно розвивалися упродовж ХХ – першої чверті ХХІ ст. Проте, якщо в радянській Україні цей напрям творчості, як і інші мистецькі напрями, перебував під постійною ідеологічною цензурою, то українська еміграція і діаспора активно сприяла процесам національної ідентифікації, популяризувала творчість українських митців, зокрема духовної та патріотичної тематики. В умовах зарубіжжя, коли українські митці не мали достатньої можливості (фінансової і часової) для професійної концертної чи гастрольної діяльності, звукозапис часом перетворювався на єдиний спосіб спілкування з слухачем, певною мірою навіть на домінуючу форму українського музичного життя в інонаціональному середовищі, сприяв популяризації саме національної музичної культури [3, с. 291]. Проте сьогодні не всі напрацювання цієї галузі можуть бути належно оцінені внаслідок їх представлення на аналогових аудіоносіях, розміщення у зарубіжних архівних колекціях, що потребує пошуків, процесу оцифрування й подальшого наукового аналізу.

Аналіз звукозаписів бандуристів України й української діаспори ХХ – першої чверті ХХІ ст. слугує своєрідним дзеркалом поширення форм і жанрів виконавства: чоловічого, жіночого, мішаного; сольного – вокально-інструментального чи інструментального; ансамблевого – камерних (дуети, тріо, квартети) і великих форм (капели); акомпануючого (комбінованого) [2].

Стосовно пріоритетних *жанрів репертуару*, то важливу сторінку звукозаписів бандуристів займають саме традиційні епічні твори (від

грец. *epos* – слово, оповідання, розповідь): *думи та історичні пісні, билини*. Епос став народним літописом, що відобразив найголовніші історичні події епохи – турецько-татарські набіги, національно-визвольну боротьбу під проводом Богдана Хмельницького проти польсько-шляхетського поневолення, пізніше військові дії і побут січових стрільців, вояків Української повстанської армії [4, с. 257].

Думи як самобутній музичний жанр українського народу завжди залишалися в полі уваги зарубіжних дослідників. Перевидання та переклади текстів і мелодій українських дум здійснювалися в Європі й Америці. Проте реставрація дум відбувається і шляхом перевидання цифрових аналогів оригіналів традиційного думового виконавства ХХ ст. (Є. Адамцевича, Є. Мовчана, Г. Ткаченка, М. Будника), і засобами їх безпосередньої фіксації в звукозаписах сучасних митців України та діаспори [4, с. 258].

У радянський час були здійснені записи дум у виконанні кобзарів Є. Мовчана, Ф. Жарка, О. Чуприни, Г. Ткаченка, Г. Ільченка, П. Гузя, І. Рачка. Період перебудови і відновлення незалежності України сприяв активізації інтересу – як виконавського, так і слухачького до епічних жанрів. Вони представлені аудіозразками творчості Г. Менкуш, Л. Посікіри, Т. Лазуркевича, О. Созанського, Т. Компаніченка, К. Черемського, Т. Силенка, В. Кушпета та ін.

Показово, що жанр думи поступово поповнюється як авторськими зразками творчості композиторів, так і жіночим виконавством. Наприклад, для Г. Менкуш були створені авторські епічні композиції А. Кос-Анатольського «Дума про козацькі могили», «Князівна Либідь» (сл. Л.Тиглій), «Дума про золоті віки» (сл. Л.Українки), Ф.Кучеренка «Плач Ярославни» (сл. Т.Шевченка). Вони зафіксовані на платівці (пізніше аудіодиску) мисткині «Ой крикнула лебедонька» (1986). Примітно, що вона вперше виконала і жіночу інтерпретацію відомої народної думи «Про козака Голоту».

Дума-кантата «Чигирине, Чигирине» (вірші Т. Шевченка) композитора В. Камінського неодноразово виконувалася солістом О. Созанським з камерними і духовими оркестрами Києва, Львова, Одеси та ін., записана в мережі YouTube.

Серед бандуристів української діаспори епічний репертуар користувався популярністю, як своєрідний символ спадкоємності національних традицій. Серед виконавців – М. Теліга і В. Ємець (20 – 30-ті рр. ХХ ст.), З. Штокалко, Г. Китастих, В. Луців, Б. Шарко, Р. Левицький, П. Гончаренко (у період 50–80-тих рр.), В. Мішалов, Ю. Китастих, Ю. Фединський (на межі 90-тих – початку 2000-них рр.).

Яскраві зразки епічних звукозаписів репрезентує творчість З. Штокалка (США). Це думи, билини, історичні пісні. В інтерпретації думового репертуару («Про втечу трьох братів з Азова», «Про козака Голоту», «Про Марусю Богуславку», «Про Олексія Поповича») Штокалко орієнтувався засоби виразності, притаманні харківській

кобзарській школі (виразна орнаментальність вокальної мелодики, багата інструментальна техніка, розгорнуті інструментальні звукозображальні епізоди). Штокалко також запропонував власне бачення стилізації билин Київської Русі. Він переклав текст зі старослов'янської на українську, створив авторський музичний супровід, що стилізував фактуру звучання гусел – спорідненого з бандурою старовинного інструмента. Ним були записані три билини – «Про Добриню», «Про славного богатиря Ілля Муромця та Соловія Розбійника», «Про славних богатирів Святогора та Ілля Муромця», які він репрезентував як епічні старовинні жанри, споріднені з думами [7].

Історичні пісні (у їх тематичному розмаїтті – козацького, стрілецького, повстанського періодів), на відміну від дум, репрезентовані не лише сольним, але й ансамблевим виконавством – колективами як України, так і діаспори. Першочергово, чоловічими колективами записані численні обробки історичних пісень в обр. М. Гайворонського, Б. Кудрика – Національною капелою бандуристів ім. Г. Майбороди (Україна), Г. Китастого – Капелою бандуристів ім. Т. Шевченка (США), В. Мішалова – Канадською капелою бандуристів (Канада), а також власними обробками керівників колективів – квартету Р. Левицького (США), Ансамблю С. Ганушевського (США), ансамблів «Бандура» (Франція), «Кобзарське братство» і «Село» (Великобританія) та ін. [5].

Таким чином, традиційний епічний репертуар (думи та історичні пісні) постійно залишаються у сфері вивчення й виконавської репрезентації бандуристів в Україні та зарубіжжі.

Література:

1. Аудіозаписи кобзарів і лірників початку ХХ століття оцифровано й розміщено у Вікісховищі і Вікіпедії. URL: <https://blog.wikimedia.org.ua/2014/04/24/kolessa-phonograph-cylinders-digitized/>
2. Дутчак В. Аудіотворчість бандуристів української діаспори. *LAUDATIO: Ювілейна збірка наукових статей на пошану професора Юрія Ясіновського*. Львів: Видавець Т. Тетюк, 2014. С. 235–245.
3. Дутчак В. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя [монографія]. Івано-Франківськ: Фоліант, 2013. 488 с.+ 72 іл.
4. Дутчак В. Звукозаписи епічного репертуару бандуристами українського зарубіжжя. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Вип. 21–22. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. С. 257–263.
5. Дутчак В. Форми, жанри і стилі виконавства в бандурному мистецтві українського зарубіжжя: звукове відтворення. *Етнос і культура*. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2011–2012. № 8–9. С. 140–146.

6. Максимюк С. З історії українського звукозапису та дискографії. Львів–Вашингтон: Видавництво Українського Католицького ун-ту, 2003. 288 с.

7. Dutchak V. Sound recording dynamics in Bandura Art of Ukrainian Diaspora in the XX – the beginning of XXI centuries. *Culture and arts in the educational process of the modernity: collective monograph* / A. I. Dushniy, V. G. Dutchak, Yu. Medvedyk, I. O. Stashevska, etc. Lviv-Torun : Liha-Pres, 2019. PP. 17–37. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-143-8/17-37>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-500-9-49>

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ШВЕЙНУ ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ

Дьогтєв А. В.

аспірант кафедри дизайну

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Сучасна швейна промисловість України переживає стрімку трансформацію під впливом новітніх технологій. Глобальні тренди діджиталізації та автоматизації впроваджуються і в українському виробництві одягу, що належить до креативних індустрій. Це вимагає від дизайнерів і виробників опанування нових цифрових навичок та адаптації до гібридного поєднання фізичного і цифрового світу у сфері моди [1, с. 73, 75]. Одночасно технології стають інструментом збереження національної ідентичності, особливо в умовах випробувань війною та інтеграції в глобальний культурний простір.

Становлення сучасного виробництва вимагає від підприємств не лише технічної модернізації, але й глибоких організаційних змін. Впровадження автоматизованих рішень, зокрема інтелектуальних систем керування виробництвом, дозволяє гнучко адаптуватися до нестабільних умов ринку. Ці зміни торкаються не лише великих фабрик, а й малих ательє, які дедалі частіше інтегрують цифрові інструменти в процес виготовлення індивідуальних замовлень. Показово, що діджиталізація починає охоплювати і навчальні програми у фахових навчальних закладах, де студенти навчаються не лише традиційним методам, а й основам цифрового моделювання, симуляції та віртуального дизайну [2, с. 118–119]. Це сприяє формуванню нового покоління спеціалістів, здатних працювати на перетині ремесла й технології.

Останні роки принесли низку технологічних змін в українське швейне виробництво. Підприємства активно модернізують обладнання та впроваджують автоматизацію, прагнучи підвищити продуктивність і якість